

Кобетяк Т. Р.,
аспірант,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ТА МІЖРЕЛІГІЙНИМ ДІАЛОГОМ В УКРАЇНІ

Оскільки Україна має глибокі культурні, історичні та релігійні зв'язки з європейським простором, її інтеграційні процеси з Європою простежуються ще з глибокої давнини. Релігійний чинник відігравав у цьому ключову роль, адже саме хрещення Київської Русі у 988 році стало визначальним кроком у формуванні спільного духовного та культурного простору з європейською цивілізацією. Уже в 997 році була заснована Київська митрополія

[5], яка увійшла до складу Константинопольського патріархату, що закріпило релігійні зв'язки Русі з Візантією та іншими християнськими державами. Династичні шлюби між представниками руської князівської династії та європейськими монаршими родами зміцнювали інтеграцію Київської Русі в європейську систему міжнародних відносин. Це сприяло активному політичному, дипломатичному та культурному обміну, що, у свою чергу, заклало основи для тривалої взаємодії між Київською Руссю та країнами Західної Європи.

Після монгольської навали частина території сучасної України стала частиною Великого князівства Литовського, а згодом – Речі Посполитої, що сприяло інтеграції української еліти до європейського культурного та політичного простору. Прийняття Берестейської унії 1596 року, яке призвело до утворення Греко-католицької церкви, вкотре засвідчило визначальну роль релігійного фактора у процесах європейської інтеграції. Під час національно-визвольних змагань XX століття також спостерігалось посилене прагнення до зближення з Європою, адже саме європейська підтримка могла стати ключовим чинником у процесі державотворення. Паралельно відбувались і релігійні трансформації, спрямовані на утвердження незалежної помісної церкви. Зокрема, на III Всеукраїнському військовому з'їзді 1917 року в Києві після ухвалення постанови про незалежність України було прийнято рішення про автокефалію Української церкви.

Після здобуття незалежності європейська інтеграція стала ключовим пріоритетом зовнішньої політики України, що особливо проявилось після Революції гідності та підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Запровадження безвізового режиму, надання статусу кандидата на членство та рекомендація Єврокомісії від 8 листопада 2023 року щодо початку переговорів підтверджують цей курс. Відповідні настрої зростають і серед населення: за даними Центру Разумкова, на початок 2024 року вступ до ЄС підтримували понад 84% українців [4].

У контексті євроінтеграції важливу роль відіграє позиція релігійних організацій. За даними Інституту соціології НАН України, вступ до ЄС підтримують 75,4% греко-католиків і 42,1% православних, зокрема серед вірян УПЦ КП цей показник сягає 59,7% [2, с. 41–45]. Релігійні лідери також беруть активну участь у цьому процесі. 30 вересня 2013 року голови десяти церков і релігійних організацій України ухвалили звернення до народу, у якому висловили підтримку євроінтеграційних прагнень держави, водночас наголосивши, що шлях розвитку країни має визначатися через суспільний

діалог [3, с. 165]. У 2018 році, напередодні подій, що передували наданню Томосу про автокефалію, патріарх Філарет порівняв визнання Української помісної церкви з євроінтеграційним курсом країни. «Фактично процес, який ми зараз розпочали, нагадує процес європейської інтеграції України», – наголошував він, підкреслюючи, що створення незалежної церкви є не лише актом утвердження національної ідентичності, а й частиною європейських цінностей. Зокрема, це стосується свободи релігії, автономності духовного життя та принципу відокремлення церкви від держави.

Євроінтеграція, у свою чергу, впливає на міжрелігійну ситуацію в Україні. Передусім вона вимагає узгодження вітчизняного законодавства з європейськими стандартами свободи совісті та прав людини. Хоча, згідно зі Звітом Єврокомісії «Україна 2023», державні органи загалом дотримуються цих норм [1, ст. 42], все ж необхідне подальше вдосконалення законодавства для зміцнення міжрелігійного діалогу та суспільної єдності. Окрім правових змін, європейський досвід релігійної толерантності та плюралізму важливий для підвищення соціальної стабільності в Україні. Впровадження європейських підходів сприятиме гармонійному співіснуванню релігійних громад та посиленню суспільної згуртованості.

Євроінтеграція ставить перед релігійними організаціями нові виклики, вимагаючи пошуку форм взаємодії, що враховують цінності толерантності, релігійної свободи та прав людини. Це може як сприяти міжрелігійній співпраці, так і провокувати напруженість через історичні та культурні особливості України. У цьому контексті важливо відзначити надання томосу про автокефалію у 2019 році та ухвалення законопроекту № 8371 у 2024 році, що посилюють релігійну автономію та національну свідомість. Проте для повної відповідності європейським стандартам законодавство має враховувати не лише питання національної безпеки, але й права людини та свободу віровизнання, сприяючи суспільній стабільності.

Таким чином, зближення України з європейським соціокультурним та політичним простором простежується іще з середньовіччя, а в роки незалежності ці процеси активізувалися, особливо після початку російського вторгнення. Міжрелігійні відносини суттєво впливають на суспільні настрої та ставлення до євроінтеграції, адже релігійні організації відіграють роль моральних авторитетів, які можуть як сприяти, так і гальмувати цей процес. Варто враховувати, що узгодження законодавства з європейськими нормами вимагає змін у сфері свободи совісті, при цьому європейський досвід може

сприяти розвитку міжрелігійного діалогу, зменшенню соціальної напруженості та зміцненню суспільної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Commission Staff Working Document. Ukraine 2023 Report. Accompanying the document. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2023 Communication on EU Enlargement Policy. *European Commission*. Brussels, 8.11.2023. SWD(2023) 699 final. 152 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a0f3eaa6-7eee-11ee-99ba-01aa75ed71a1/language-en> (accessed date: 20.03.2025).
2. Геополітичні орієнтації населення і безпека України: За даними соціологів / Упорядник М. О. Шульга. Київ: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2009. 80 с.
3. Несправа М. В. Вплив релігійних чинників на євроінтеграцію. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. №2 (17). С. 162–167.
4. Оцінка громадянами зовнішньої політики влади, ефективності міжнародної підтримки та впливу зовнішньополітичних чинників на Україну (січень 2024 р.). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-zovnishnoi-polityky-vlady-efektyvnosti-mizhnarodnoi-pidtrymky-ta-vplyvu-zovnishnopolitychnykh-chynnykiv-na-ukrainu-sichen-2024r> (дата звернення: 20.03.2025).
5. Українська православна церква (ПЦУ). Офіційний сайт. URL: <https://patriarchia.org.ua/istoriya/> (дата звернення: 20.03.2025).